

Trollmannen Eilev

Tor Arne Øygarden

Innledning

Hva ville det si å være en spåmann i Norge på 1800-tallet?

Jeg har alltid visst tipptipptippoldefaren min hadde tittelen «Spå-Eilev», men aldri tenkt så mye over hvem han var. En spåmann i slekta har bare vært en ting å skryte av en gang i blant, og som liten var det gøy å leke med tanken om at evnene hans var overført til meg. Fortellinger om Eilev går igjen i mange historier. Det han kanskje er mest kjent for er å bli siktet i en trolldomssak i 1839. Dette skal være den siste i Norges historie. Det interessante er at det skjedde så nært opp mot vår tid, ettersom trolldom er noe vi forbinder med middelalderen.

Siden mennesker dessverre sjeldent blir over 100 år er det ikke noen som har møtt Eilev jeg kan intervju. Det finnes heldigvis flere fortellinger om han, og det står skrevet om en kjent rettsak han måtte gjennom. Jeg vil først ta for meg hvordan det dagligdagse livet til Eilev var på 1800-tallet. Her har kirkebøker vært et viktig verktøy. På bildene har jeg lenket til arkivverkets bilder av kirkebøkene. Senere vil jeg gå inn på det som gjør at Eilev skiller seg veldig ut fra den vanlige, norske, historiske personen, og se på hvilken innvirkning det hadde på livet hans.

Oppvekst

Eilev ble født på Sunde i Sauherad i 1814. Fødselsdatoen er jeg ikke sikker på, men det ser ut til at han ble døpt 8. mai, og skrevet ned i kirkeboka i Sauherad. Han var sønn av gårdsmannen Ole Mathiesen og kona Anne Jonsdatter (Minnesterialbok nr. I 4 - Fødte og døpte, 1767-1814).

Ole hadde bare noen år tidligere mistet sin første kone, Bergit Holte. Eilev vokste dermed opp med både halvsøsken og søsken. Med Bergit fikk Ole barna:

Anne, født 1791

Kari, født 1796

Mathias, født 1799

Sigurd, født 1801

Mathias, født 1808

Med Anne Jonsdatter fikk han sønnene:

Jon, født 1812

Olav, født 1816

Per, født 1817 (Geni, 2015)

I ung alder mistet Eilev moren sin, Anne Jonsdatter. Hun døde i 1822, bare 36 år gammel (Ministerialbok nr. I 5 - Døde og begravede, s.105, 1815-1829). Det må ha vært vanskelig for Eilev, som bare var 8 år gammel. Hvordan livet var under barndommen vet jeg ikke mye om. Det er mye som tyder på at han ikke akkurat levde et luksusliv. Ikke minst ser det ut til at faren hadde det veldig vanskelig. Han mistet to koner, og hadde ekstremt mange barn han måtte ta vare på.

Han døde i 1834, 64 år gammel. Da var Eilev 20 år gammel, og den yngste broren hans bare 16 år gammel, og uten foreldre. Ole Mathiesen skal også ha byttet gårdstilhørighet en rekke ganger de siste årene av livet (Hodne, 2008). Det kan ikke ha vært en enkel oppgave å flytte rundt med alle ungene på slep. Dette var nok med på å gjøre Eilev selvstendig helt fra en ung alder.

Neste gang Eilev dukker opp i historien etter dåpen, er under konfirmasjonen. Den 15. november 1829 konfirmerte han seg i Sauherad kirke, 15 år gammel. Da tilhørte han en ny gård i Sauherad (Ministerialbok nr. I 6 - Konfirmerte, 1827-1850).

Det finnes ikke mye informasjon om hva han gjorde i sin unge, voksne alder. I en attest fra 1837 blir han beskrevet av sognepresten som «ædruelig, flink arbeidsmand». Det er også notert at han hadde et godt bygdeyrkte (Hodne, 2008). Det er grunn til å tro at han levde av å være tjenestemann på ulike gårder. Dette var vanlig på denne tiden, ettersom de fleste nordmenn i bygdestrøkene levde som bønder. I forbindelse med denne attesten flyttet han til en gård på Seuft Sogn. Under rettssaken 4 år senere har han navnet Kikken, som kommer fra en ny gård. For meg tyder det på at han reiste rundt på gårder for å skaffe arbeid, også med tanke på sogneprestens beskrivelse.

Familielivet

Den neste informasjonen jeg finner i kirkebøkene er fra 11. juli 1853. Da giftet han seg med husmannsdattera Johanne Jonsdatter. Også hun fra en gård i Sauherad. Eilev var da blitt 38 år gammel, mens Johanne var 8 år yngre (Ministerialbok nr. I 7 - Ekteviede, s.145, 1851-1873).

Det var på denne tiden en forholdsvis høy alder å stifte familie. Jeg vet ikke om det var av eget ønske, eller om han slet med å møte den riktige personen. Han skal ifølge ærlige kilder, kanskje litt for ærlige, ha vært en mann som var «fælt stygg å se på, liten av vekst, med rundt ansikt og langt, krøllet svart hår» (Gunnheim, 1915). De tilhørte da området Løkka som lå på Voldtvedt.

Like før ekteskapet startet, ble Johanne gravid med deres første barn. 11. oktober 1853 døypte Eilev og Johanne det som var deres første barn (Ministerialbok nr. I 7 - Fødte og Døypte, s.12, 1851-1873).

Barnet fikk navnet Anne Eilevsdatter. Hun ble dessverre ikke eldre enn 8 uker gammel. (Ministerialbok nr. I 7 - Døde og begravede, s.184, 1851-1873). Hun døde 1. desember samme år. Det står ikke oppført hva årsaken til det tidlige dødsfallet var. Noe jeg legger merke til er at ekteskapet ser ut til å ha startet etter Johanne ble gravid, ettersom Anne ble født i oktober, mens de giftet seg i juli. Det kan hende de valgte å gifte seg av årsak at hun ble gravid, og at det var viktig for dem å få barn etter de var gift. På denne tiden ble det sett ned på å få barn mens foreldra var ugift. Det rammet spesielt den moren og barnet. Barnet kunne blant annet risikere å få en lavere rettsstilling (Wikipedia).

Litt over et år senere ble Johanne gravid igjen. Denne gangen med det som skulle bli selveste tipptippoldefaren min. Ole Eilevson ble født 28. januar 1855 (Ministerialbok nr. I 7 - Fødte og døypte, s.24, 1851-1873).

Også han ble født i området Løkka under Voldtvedt. Her står Eilev og Johanne fortsatt oppført som gårdsfolk.

Johanne mistet sitt andre barn 12. mai 1863. Det var et dødfødt barn, og ble dermed det andre spedbarnet de mistet. Årsaken var nervefeber (Ministerialbok nr. I 7 - Døde og begravede, s.199, 1851-1873). Det var ikke uvanlig at barn ikke overlevde det første året på 1800-tallet. Mot slutten av 1800-tallet var spedbarnsdødeligheten i Norge rundt 10 av 100, selvfølgelig avhengig av hvilke forhold en levde under (Folkehelseinstituttet).

Ole konfirmeres i Sauherad kirke i 1869. I kirkeboka står det om Ole at kristenkunnskapen hans er «utmerket godt», og oppførselen er også meget god. Ole blir tydeligvis veloppdratt på gården. De bor på denne tiden fortsatt på den samme gården, Løkka under Voldtvedt (Ministerialbok nr. I 7 - Konfirmerte, s.131, 1851-1873 og Folketelling 1865 for 0822P Sauherad prestegjeld, s.58).

Etter en del leting i folketellingene fra 1865, fant jeg ut mer om livet på denne gården. Da var Ole 12 år gammel. I folketellingen står det at også en leieboer bor der. Det er en maler ved navnet Peder Moen. Eilev har altså gått fra å tidligere bare være gårdsfolk, til å bli «Husmann med jord». Som jeg kommer tilbake til senere har dette med suksessen han opplevde med ferdighetene sine.

Rundt 1883-1884 ser det ut til at Eilev og kona Johanne, sammen med familien til sønnen, flyttet fra Voldtvedt til Hagen (Klokkerbok nr. I 3 - Fødte og døde, s.58, 1866-1905).

I 1883 fikk Ole sin første sønn med kona Ingeborg. Det var min tippoldefar Eilev Olavson, oppkalt etter bestefaren sin. På det tidspunktet tilhørte Ole og Ingeborg Voldtvedt. Når de får sitt neste barn, Kjersti Olavsdatter, i 1885 tilhører de Hagen (Ministerialbok nr. I 8 - Fødte og døde, s.63, 1873-1886). Denne gården sies det at det var Eilev som kjøpte (Gunnheim, 1915). Kanskje trengte storfamilien en større gård når Ole begynte å bygge familie. Antakeligvis var det Ole som drev denne gården, mens de tok vare på Eilev og Johanne, som begynte å dra på åra.

Det kan også hende Eilev og Johanne flyttet til Hagen noen år før Ole og Ingeborg, mens de fortsatte å bo på Voldtvedt (Ministerialbok nr. I 8 - Døde og begravede, s.239, 1873-1886).

Johanne døde i 1885, 62 år gammel. Det var rundt denne tiden Ole og Ingeborg flyttet til Hagen. Det kan tenkes at Hagen var en større gård en Voldtvedt, slik at det var gunstig for familien å flytte dit når Eilev måtte tas vare på. Han var 71 år når han ble enkemann.

Eilev døde den 17. oktober 1891, 77 år gammel (Ministerialbok nr. I 9 - Døde og begravede, s.166, 1887-1912).

Det står i kirkebøkene at han døde av astma, og at ingen leger var til stede under siste sykdommen. I dag er det veldig sjeldent at folk dør av astma i Norge. Astma behandles gjerne slik at alvorlige anfall forebygges. Andre steder i verden der det ikke er tilgang på medisiner, slik som i Norge før i tiden, er det fortsatt en vanlig dødsårsak (MyAsthma). Han skal selv ha visst at han var dårlig. I en historie kommer det en mann som vil ha hjelp av Eilev (Gunnheim, 1915). Han sier han er blitt for gammel, og ikke er frisk nok til å kunne hjelpe. Dessuten gjorde han det også klart at han hadde slutta med å bruke spåevnene sine. Eilev sier da at han hadde to år igjen å leve. Ifølge historien dør han akkurat på dagen, to år senere. Det kan gi en indikasjon på at han ikke opplevde en plutselig, uforventa død, men ikke uventa begynte å føle alderdommen. Selvfølgelig skal historien også tas med en klype salt.

Eilev ser ut til å ha hatt en sterk tilknytning til bygda si, Sauherad. Jeg har ikke funnet noen kilder på at han har vært bosatt utenfor. Dette gjentar seg også i mange av fortellingene om han. Handlingene foregår sjeldent utenfor gården hans.

Eilev lærer trolldom?

Jeg har nå presentert det generelle livet til Eilev, med kilder for det meste hentet fra kirkebøker. Han virker til nå å være en helt normal mann som levde på 1800-tallet. Men fortellinger hentet fra historiebøker forteller om en helt annen person. Jeg vil nå se mer på hvordan han er beskrevet i fortellinger fra lokalsamlinga og dokumenter fra den kjente rettssaken. Historiene jeg har sett på kommer fra bøkene *Gammelt fraa Telemork* av Christoffer Gunnheim (1915), og *Tussar og trolldom* av Kjetil A. Flatin (1930).

Når Eilev var i starten av 20-årene skal han ha reist til Nord-Norge, og brukt tid med finnemennesker, eller samer. Der skal han ha hatt spesielt kontakt med ei samisk jente, som lærte han trolldom. Ifølge historier skal han ha gått i en slags trolldomslære hos henne. Når han dro hjem igjen skal jenta ha kastet trolldom på han og gjort ham «helseveik» for resten av livet.

Det er vanskelig å si hva som gjorde at Eilev, en tilsynelatende normal gårdsgutt, fikk interesse for å lære å utøve trolldomskunster. Jeg har heller ikke funnet noe informasjon som viser at det var vanlig for vanlige nordmenn å reise og bo med samer. Noe av suksessen kan sees i sammenheng med det lokale området hans. Sauherad er kjent for å ha historier med trolldom involvert. Sagnet om Margit Hjukse finner sted i Sauherad. I sagnet om henne blir hun tatt med inn i fjellet av bergkongen. Å tilbringe tid med ei samisk jente kunne sammenlignes med Margit Hjukses tid i fjellet (NDLA). Samene hadde i Norge vært forbundet med trolldom siden vikingtida. «Ganding» er et uttrykk som ble brukt om trolldomskunstene til samene (Wikipedia).

Kanskje er det ikke så rart at et lokalsamfunn med overtroiske historie reagerte på at Eilev brukte tid med samer. Det skal også sies at den eneste kilden for kontakten med samene er fra en fortelling. Altså kan det hende det har blitt diktet opp i ettertid, og at han aldri har kjent en eneste same. Uansett er likhetstrekkene mellom det lokale sagnet om Margit Hjukse og denne historien om Spå-Eilev tydelige. Det kan hende de diktet opp dette med Spå-Eilev basert på malen etter sagnet om Margit Hjukse, for å få en skikkelig «forklaring» på hva han gjorde. Det kan være så enkelt at han bare fant ut at han kunne tjene penger på å lure folk.

Det ser ut til at karrieren som spåmann startet mellom 1837 og 1839. I attesten fra 1837 skrev sognepresten, som nevnt tidligere, at Eilev hadde et godt bygderykte som arbeidsmann. Den samme sognepresten vitnet i rettssaken i 1839, og fortalte da at Eilev hadde et bygderykte som spåmann og «sandsiger» (Hodne, 2008).

Trolldomshandlingen han var mest kjent for blant folk var å kunne frambringe folks ansikter i vann. Så de som ønsket å vite hvilken person de trengte fikk se ansiktet i en bolle med vann. I en historie kommer ei jente som heter Ingeborg til Spå-Eilev (Nünning, 2013). Hun er fra Sauherad, men bor i Slemdal. Hun har fått i oppdrag om å dra til Sauherad for å få Eilev til å finne ut hvem som har stjålet fra naboen hennes. Eilev bruker den kjente bollen hans, og klarer å få frem ansiktet til tyven. Andre evner han var kjent for inkluderer å spå begivenheter i folks liv, finne

bortkomne mennesker, dyr og gjenstander og å drive erotisk trolldom, uten at jeg ønsker å gå inn i detaljer på akkurat det.

Stilt for høyesteretten

I 1840 ble Eilev stilt til høyesteretten i Norge. Det skal ha vært den aller siste i vår historie. Det viste seg også at lovene han ble dømt etter ikke lenger betød noe. De ble skrevet under Norge-Danmark unionen, og det var ikke tatt rede for ved helnorsk lov. I digitalarkivet har jeg funnet rettsdokumenter fra 1840. Hadde jeg tatt meg tid til et kveldskurs i å lese gotisk håndskrift, kunne jeg hentet mange detaljer selv, men jeg lar det være for nå. Heldigvis tar Ørnulf Hodne for seg mange av detaljene i boka *Trolldom i Norge* (Hodne, 2008 og Høyesterett, Voteringsprotokoll (RA/S-1002/E/Eb/L0058), 1840-1840, oppb: Riksarkivet).

Saken startet på lensmannsgården Berge i 1838. Eilev og husmannen Tollef Pedersen Slåttekåsa ble sammen anklaget i en tyverisak. Bakgrunnen var at Tollef skal ha stjålet korn fra bonden Christen Klev. Over 20 vitner skal ha anklaget Eilev for overtroisk bedrageri. Et av vitnene var dattera til Tollef, Torgon Slåttekåsa. En gang hun kom til Spå-Eilev for å få hjelp til noe helt annet, konfronterte han henne med handlingene faren hadde gjort. Han truet henne med å ødelegge helsa til Tollef dersom hun ikke betalte for skadene han hadde gjort. Eilev ble også beskylt for å ha gått til Tollef, og truet han med ved å si at skjebnen ville straffe han dersom han ikke gjorde opp for skadene. Mange andre vitner påstod at han hadde gjort andre, merkelige, overtroiske ting. Selv nektet han. Han sa han bare hadde spådd litt for moro skyld. Anklagelsene mot Eilev var sterke ting på den tiden. Ting han ble anklaget for var å kunne komme kontakt i djevelen gjennom sjamanistiske ritualer, bedrageri med overtroiske kunster og for å ville bli tilbudt som en gud.

Av underretten ble han dømt til 3 års arbeid i nærmeste festning, og deretter landsforvisning. Begrunnelsen var overtroisk bedrageri. Dommen ble anket opp til høyesteretten. Også der vitnet Torgon mot Eilev, på vegne av alle som hadde anklaget han. Av alle ting hevdet Eilev at vitneportrettene hennes ikke var verdige, fordi hun hadde stjålet kaker fra en gård på Svalestuen. Saken endte til slutt med at Eilev ble helt frikjent. Handlingene ble sett på som daddelverdige, men ikke straffbare. Underrettene i mange distrikter rettet seg fortsatt etter lover fra Danmark-Norge. Det var på denne tiden en konflikt mellom gamle lover som hang igjen i distriktene, og nye endringer som kom med Grunnloven. De nye ideene hadde altså ikke spredd seg ut i distriktene.

Konklusjonen i rettsaken viser at Norge på midten av 1800-tallet hadde utviklet seg. Norge var fortsatt et forholdsvis fattig bondeland, men ideene hadde utviklet seg fra århundrene før. Det viser at samfunnet er i utvikling mot det moderne samfunnet. Dette med overtro ble tatt mye mer alvorlig nærmere middelalderen. Hadde Eilev gjort de samme tingene et par århundre tidligere, er det ikke usannsynlig at han hadde blitt brent på bålet. Det finnes mange slike saker i Norges historie. Fra 1550 til 1700 er det dokumentert om lag 750 trolldomssaker. Av disse endte 300 med dødsdom og henrettelse (Perspektiver, 2013). Behandlingen Eilev fikk viser at menneskets tanker på den tiden hadde begynt å utvikle seg mot en moderne forståelse, hvor folk blant annet ikke er like knyttet til overtro. I det minste var ikke lovene basert på overtro. Det viste seg at mange av lovene som ble brukt i rettssystemet hang etter fra Danmark-Norge tiden. Uten Grunnloven hadde rettssaken fått et helt annet utfall, og jeg ville nok ikke sittet her i dag.

Livet som spåmann

Saken i høyesteretten bidro til å øke hans rykte. Historiene forteller at han etter rettsaken ble mer varsom på hvordan han oppførte seg. Han ble da mer kjent for sine tilsynelatende overnaturlige evner utenfor de lokale områdene. Disse lokale besøkene ble grunnlaget for mange av de lokale historiene som går om han. Statusen ble ganske stor. Folk som bodde ganske langt unna visste om han. Etter rettssaken var han ikke lenger en slitende arbeidsmann, men endte opp som landeier. Han fikk til og med egne leieboere på landjorda si. Det var ikke noen lover som nektet han å gjøre overtroiske kunster, men han kunne ikke ta betalt for det. Dette var et prinsipp han fulgte, men han fikk som regel mange donasjoner uansett. Enten i form av bud, direkte eller takkebrev i ettertid.

De siste åra skal han ha vært en meget rik. Folk kom ikke lenger bare til han for å få spåhjelp, men også for å ta opp lån. Det er historier om at folk dro ned til Hagen, den siste gården han levde på, både for å ta opp lån og for å handle. Det sies nemlig at han også var lokal distributør av ost og smør. Av lånene tok han en rente på 7 %, og var visst hyggelig og enkel å forhandle med.

Eilev ble besøkt veldig hyppig på gården sin. Noen tok bare turen for å teste om det var noe sannhet i det han drev med, mens andre hadde mistet barnet sitt. Ofte kom folk med en flaske brennevin til han, noe han, som så mange andre på denne tida, satte veldig pris på. I historier er han også med på lokale dansefester og drikker brennevin. Han virker å ha hatt en veldig rar personlighet, som sikkert var med på å gjøre han mer mystisk blant folk. Blant annet skal han ha pleid å ligge med hode der han skulle ha beina i senga. Han uttalte selv ved flere anledninger at han bare lurte folk, og syntes at det ikke var han som var rar, men folk som trodde på han var.

Sønnen Ole skal ha vært skeptisk til det han drev med. Han var selv en flink arbeidskar. Eilev skal ha minket tingene han gjorde når han ble eldre, av respekt for sønnen. Også av religiøse grunner. Han var del av kirka gjennom hele livet, og følte nok på at han ikke alltid hadde fulgt kristne verdier.

Det er vanskelig å si hvor mye som er sant av det som står i lokalhistorien. Jeg la merke til at det står skrevet at Eilev hadde en sønn med navn samme navn, som også var spåmann. Det finnes det ikke noen andre kilder på, og er nok ikke sant. Samtidig er det mye i historiene som stemmer. Både kona Johanne og gårdene han levde på er autentiske med det som står skrevet i kirkebøkene. En gjenganger i flere historier er at Johanne ønsker gjester velkommen, lager kaffe og gjør det klart slik at Eilev kan snakke med, og spå dem. Det virker klart at han var veldig dyktig i det han gjorde, og at ikke alt som sies om han er fiksjon. Du ser det også i kirkebøkene, at han plutselig ble en rikere husmann som eide egen jord. Dette gjenspeiles som sagt i fortellingene, hvor han har så mye penger at han kan dele ut lån.

Norge på 1800-tallet

Født bare et par uker før Grunnloven bevitnet Eilev en av de viktigste overgangene i Norges historie. Den samme grunnloven skulle noen år senere bli avgjørende for utfallet av Eilevs videre liv.

Under 1800-tallet opplevde Norge en kraftig befolkningsvekst. I perioden 1815-1875 doblet befolkningen seg. Den gikk fra 900 000 til 1,8 millioner i løpet av Eilev sitt liv. Denne utviklinga

har sammenheng med det som skjedde ute i Europa. Den industrielle revolusjonen førte blant annet til effektivisering av jordbruket. Ofte omtales denne endringen som «det store hamskiftet». Under et livslangt liv på gården må Eilev ha opplevd store endringer i arbeidsmetodene sine, med bruk av mer og mer mekaniske verktøy. Han ble tross alt født inn i Norges overgangsfase fra førindustrielt til industrielt samfunn. Tross industrialiseringa var Norge fortsatt et bondeland. Flertallet levde som bønder.

Eilev var riktignok ikke del av urbaniseringa som forekom som et resultat av industrialiseringa. Med befolkningsvekst og mindre tilgang på jord, ble det vanskeligere å overleve på bygda. Samtidig skapte industrien med fabrikker nye typer arbeidsplasser. Eilev fortsatte å leve tradisjonelt mens de første industribedriftene vokste frem i byene på 1840-tallet. I denne sammenhengen hadde han muligens nok ressurser, slik at det ikke var nødvendig å reise inn til byen for å tjene til livets opphold. Det kom selvfølgelig an på hvilke steder du kom fra også. Eilev var heller ikke en del av den store utvandringa til Amerika. Rundt 800 000 millioner nordmenn søkte lykken over Atlanterhavet i løpet av 1800-tallet (Perspektiver, 2013).

Avslutning

Jeg har aldri egentlig visst så mye om noen av mine forfedre. Når jeg startet å skrive om Eilev visste jeg ikke helt hva jeg skulle forvente. Egentlig så jeg bare for meg en mann som satt i kjelleren med en spåkule. Også var det bare skrevet ned et par historier om han. Det har vist seg at min tipptipptippoldefar levde et veldig innholdsrikt og annerledes liv. På en måte levde han et liv med to sider. Han er selvfølgelig mest kjent som spåmann. En mann som mange på den tida hadde hørt om, og sikkert hadde sterke meninger rundt. Trodd på av noen, andre var skeptiske til han. Noen likte han, andre likte han ikke. Men samtidig var han en ekte norsk gårdsarbeider, som levde et normalt liv på bygda. Etter alt å dømme var han fra han var ung en hardtarbeidende gårdsgutt, som dro fra gård til gård for å finne arbeid. Når han ble eldre hadde han nok ressurser til å kunne slappe av litt mer på gården. Han stod aldri oppført som en trollmann eller spåmann i kirkebøkene, men levde på gården.

Noe av det som overrasket meg mest er statusen han hadde. I lokalsamlinga fant jeg flere titalls fortellinger om folk som ønsket hjelp av han. Det var bare historier som var skrevet ned. Jeg ser for meg at det derfor kan ha kommet folk ukentlig, nesten daglig, som dukket opp på gården hans og ønsket overnaturlig hjelp. Jeg trodde ikke folk fra steder over hele landet visste hvem han var. Spesielt la jeg merke til at portrettbildet av han var oppført som «berømt» i boka *Trolldom i Norge* av Ørnulf Hodne. En kan si han var 1800-tallets Snåsamann.

Jeg vet ikke hva forklaringen er på tingene han skal ha utrettet. Han virket som en veldig lur person, så jeg skal ikke se bort ifra at han bare spilte på folks overtro. Hadde folk skrevet ned alle ting han spådde feil, kunne statistikken gitt et bedre bilde. Uansett hva han drev med, viser suksessen han var veldig dyktig i det han drev med. For meg forblir min tipptipptippoldefar et mystisk menneske. Jeg sitter og funderer på om jeg selv skal sette meg på et fly til Finnmark, lære meg de samme trolldomskunstene, og føre spåtradisjonen videre i familien.

Kilder og litteratur

(u.d.). I *Høyesterett, Voteringsprotokoll (RA/S-1002/E/Eb/L0058), 1840-1840, oppb: Riksarkivet*.

(u.d.). I *Folketelling 1865 for 0822P Sauherad prestegjeld, s.58*.

(1767-1814). I *Minnesterialbok nr. 14 - Fødte og døpte*. Sauherad, Telemark.

(1815-1829). I *Ministerialbok nr. 15 - Døde og begravede*, s.105. Sauherad, Telemark.

(1827-1850). I *Ministerialbok nr. 16 - Konfirmerte*. Sauherad, Telemark.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Ekteviede*, s.145. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Fødte og Døpte*, s.12. Sauherad / Sauherad.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Døde og begravede*, s.184. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Fødte og døpte*, s.24. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Konfirmerte*, s.131. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1851-1873). I *Ministerialbok nr. 17 - Døde og begravede*, s.199. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1866-1905). I *Klokkerbok nr. 13 - Fødte og døpte*, s.58. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1873-1886). I *Ministerialbok nr. 18 - Døde og begravede*, s.239. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1873-1886). I *Ministerialbok nr. 18 - Fødte og døpte*, s.63. Sauherad / Sauherad, Telemark.

(1887-1912). I *Ministerialbok nr. 19 - Døde og begravede*, s.166. Sauherad, Telemark.

Perspektiver. (2013). Gyldendal Undervisning.

Geni. (2015, Desember 15). Henta februar 2016 frå <http://www.geni.com/people/Olav-Tveitan/6000000011759374232>

Geni. (2015, Desember 15). Henta Februar 2016 frå <http://www.geni.com/people/Bergit-Holte/6000000010815749288>

Flatin, K. A. (1930). *Tussar og Trolldom*. Oslo: Norsk folkeminnelag.

Folkehelseinstituttet. (u.d.). Henta Februar 18, 2016 frå <http://www.fhi.no/artikler/?id=56293>

Gunnheim, C. (1915). *Gamalt fraa Telemork*. Skien: Erik St. Nilssens bokhandel.

Hagen, L. I. (2015, November 21). *Geni*. Henta Februar 10, 2016 frå <http://www.geni.com/people/Eilev-Olsson-H%C3%A5g%C3%A5n/6000000006795349262>

Hodne, Ø. (2008). *Trolldom i Norge*. Oslo: Cappelen Damm.

MyAsthma. (u.d.). Henta Februar 15, 2016 frå <https://myasthma.com/no/library/view/312>

NDLA. (u.d.). Henta Februar 19, 2016 frå <http://ndla.no/nb/node/5842>

Vera Nünning, J. R. (2013). *Ritual an Narrative*. Transcript Verlag.

Wikipedia. (u.d.). Henta Februar 10, 2016 frå <https://no.wikipedia.org/wiki/Ganding>

Wikipedia. (u.d.). Henta Februar 19, 2016 frå https://no.wikipedia.org/wiki/Legitime_og_illegitime_barn